

***Nedělní úvaha (kázání) na text Lukášova evangelia
v Nymburce, 12. neděle po Trojici, 23.8.2026***

***Rembrandt van Rijn: Návrat marnotratného syna (1668), Ermitáž Petrohrad, Zdroj www.wiki
Mezi otcem a starším bratrem je v temnotě ukrytá postava netečného výrazu (s kloboukem),
která jakoby obě postavy rozdělovala. Bývá interpretována jako služebník.***

Toto kázání se zabývá tématy svobody a manipulace a věnuje se proto i zdánlivě okrajové postavě služebníka z Ježíšova podobenství. Nicméně i toto kázání je součástí triptychu tří homilií, které na text Marnotratného syna vznikly v roce 2026. Biblický text Ježíšova podobenství možno doplnit četbou mytologického příběhu o stvoření ženy (Genesis, 2. kap.) či Žalmu 1. K modlitbě Ambrožovy ranní písně č. 637 je pak možné přidat např. píseň č. 693 z nových evangelických zpěvníků.

Služebník v příběhu o marnotratném synu

„Jeden člověk měl dva syny. Ten mladší řekl otci: ‚Otče, dej mi díl majetku, který na mne připadá.‘ On jim rozdělil své jmění. Po nemnoha dnech mladší syn všechno zpeněžil, odešel do daleké země a tam rozmařilým životem svůj majetek rozházel. Tu šel do sebe a řekl: ‚Jak mnoho nádeníků u mého otce má chleba nazbyt, a já tu hynu hladem! Vstanu, půjdu k svému otci a řeknu mu: Otče, zhřešil jsem proti nebi i vůči tobě. Nejsem už hoden nazývat se tvým synem; přijmi mne jako jednoho ze svých nádeníků.‘ I vstal a šel k svému otci. Když ještě byl daleko, otec ho spatřil a hnut lítostí běžel k němu, objal ho a políbil. Syn mu řekl: ‚Otče, zhřešil jsem proti nebi i vůči tobě. Nejsem už hoden nazývat se tvým synem.‘ Ale otec rozkázal svým služebníkům: ‚Přineste ihned nejlepší oděv a oblečte ho; dejte mu na ruku prsten a obuv na nohy. Přiveďte vykrmené tele, zabijte je, hodujme a budme veselí, protože tento můj syn byl mrtev, a zase žije, ztratil se, a je nalezen.‘ A začali se veselit. Starší syn byl právě na poli. Když se vracel a byl už blízko domu, uslyšel hudbu a tanec. Zavolał si jednoho ze služebníků a ptal se ho, co to má znamenat. On mu odpověděl: ‚Vrátil se tvůj bratr, a tvůj otec dal zabít vykrmené tele, že ho zase má doma živého a zdravého.‘ I rozhněval se a nechtěl jít dovnitř. Otec vyšel a domlouval mu. Ale on mu odpověděl: ‚Tolik let už ti sloužím a nikdy jsem neporušil žádný tvůj příkaz; a mně jsi nikdy nedal ani kůzle, abych se povесil se svými přáteli. Ale když přišel tenhle tvůj syn, který s děvkami prohýřil tvé jmění, dal jsi pro něho zabít vykrmené tele.‘ On mu řekl: ‚Synu, ty jsi stále se mnou a všechno, co mám, je tvé. Ale máme proč se veselit a radovat, poněvadž tento tvůj bratr byl mrtev, a zase žije, ztratil se, a je nalezen.‘, (Bible, Lukášovo evangelium, 15. kapitola)

Hned na začátku mého třetího setkání s textem Ježíšova podobenství položím dost možná pobuřující otázku. Proč se otec nevydal do ciziny, aby našel ztraceného marnotratného syna? Proč jej nepřivedl domů? Nebo proč za ním neposlal staršího bratra, aby jej k návratu přiměl?

Když budeme hledat odpověď na tuto zdánlivě jednoduchou otázku, objevíme dimenzi svobody, kterou bible hlásá a které si také nesmírně váží. Vztah Boha k člověku je v bibli založen na svobodě a svoboda je také hlavním motivem jednání otce v příběhu o marnotratném synu.

Abychom to pochopili a porozuměli otci, je dobré si připomenout jiný tak trochu otcovský příběh, příběh mytologický, příběh o stvoření ženy. I tam se můžeme ptát, proč Bůh stvořil Adamovi Evu? Vždyť stvořením Evy vznikl vlastně vztahový trojúhelník, Bůh si stvořením ženy vytvořil konkurenta v lásce. Bez Evy by byl člověk jen jeho, Adam by mohl mít jen jeden rovnocenný vztah, a to s Hospodinem. Proč to tedy Bůh udělal? Proč si nenechal člověka jen pro sebe? A proč otec v Ježíšově podobenství dovolí mladšímu synu odejít, proč jej později nenajde a nedonutí jej k návratu domů dřív, než mu půjde o život?

Bible říká, že Bůh vytvořil člověka jako svůj obraz. Chce tím vyjádřit, že člověk je už svým uděláním či vyhotovením cosi jako rovnocenný Boží partner; Bůh chce být totiž ve vztahu s partnerem nezávislým a rovnocenným. Jinak řečeno, Bůh chtěl být opravdově milován, tedy milován rovnocenným partnerem a bez donucení. Proto dal Bůh člověku plnou svobodu, ba sám mu dal stvořením Evy i možnosti, aby se věnoval i někomu jinému. Protože jen ve svobodě je láska opravdová.

Opravdová láska stojí na tom, že jeden druhého chce milovat. Ne, že musí, ale že chce. Že si jej vybere. Pravá láska stojí na svobodě, svobodném rozhodnutí. Proto také otec v našem dnešním podobenství čeká na synovo svobodné rozhodnutí, synův návrat, synovo vyznání. Ponechme nyní stranou, že okolnosti synova návratu jeho volbu poněkud zužují a vyznání, které nakonec svému otci řekne, není vyznáním lásky. Důležité je zjištění, že pro Božího Otce je svoboda základním kamenem jeho vztahu ke svým dětem.

Tato svoboda sebou nese mnohá úskalí. Ve svobodě se mohou i milované a milující děti rozhodovat všelijak. Adam s Evou se před Bohem ukrývali, Šalamoun přestal navštěvovat Boží chrám, který přitom pro sebe a Boha vystavěl. Ve svobodě se může člověk od Boha odklonit, ukrývat se před ním, opustit jeho dům, odejít z ráje, a pak ve světě kupit průšvih za průšvihem. Ve svobodě může člověk nemilovat. Otec je v Ježíšově podobenství mladším synem opuštěn, a vše, co mladší syn v příběhu říká a dělá, jakoby naznačovalo, že otce nemiluje, resp. že s láskou jako základem vzájemného vztahu nepočítá. Vždyť i domů se nakonec vrací na základě vnějších okolností, nežene jej stesk po otci, ale

hlad a nouze, vrací se s vizí lepšího zaměstnání, nikoli s vizí vzájemné lásky. *Tu šel do sebe a řekl: „Jak mnoho nádeníků u mého otce má chleba nazbyt, a já tu hynu hladem! I vstal a šel k svému otci.* Tak shrnuje pohnutky marnotratného syna Ježíšův příběh. A jediné, co může otec během synova odcizení dělat, je doufat v návrat synovy lásky. Když jej syn ostentativně opouští, může mu odmítnout vydat majetek, dost možná jej může později přinutit vrátit se domů, ale k lásce jej nepřinutí. Na tu může pouze čekat a doufat v ní. Proto otec v podobenství pouze vyhlíží. Rok za rokem vyhlíží a čeká. A proto se také tak raduje ze synova návratu. Jaké jsou skutečné pohnutky mladšího syna, jaký bude jejich vztah, jak to s nimi bude dál, to ukáže až čas a Ježíšův příběh je v tomto otevřený.

Ještě jeden vztah, jednání jedné postavy, zůstává v příběhu otevřené. Také její vztah k otci je překvapivě nejistý, také její jednání je dáno vnějšími podmínkami. Tou postavou je starší bratr, postava zdánlivě pevně navázána na otce, otci bezpochyby věrná a oddaná. Jenže i starší syn stojí náhle v nesouhlasu vůči otci přede dveřmi otcova domu a odmítá vstoupit dovnitř. I on se ve svém vztahu k otci jaksi ztratil. Je to vlastně šokující situace, protože s tímhle synem se dalo počítat. „Jak se to stalo?“ napadá nás. A nejsou tu ve hře nějaké vnější okolnosti, které jsme nepostřehli a které přitom určují či vyostřují jednání staršího bratra?

Pokud ten příběh o ztracených synech čteme pozorně, a pokud hledáme, kdy a na základě čeho bouchly u staršího syna emoce a rozsypal se jeho vztah s druhými, nemůžeme pominout sled událostí. Připomeňme si je. Starší syn se vrací domů. Slyší zvuky, rozklíčuje je jako hudbu a tanec. Ale pak dochází k osudovému setkání. Zavolá si jednoho ze služebníků, aby se dozvěděl, co se děje. A služebník mu praví: „*Vrátil se tvůj bratr, a tvůj otec dal zabít vykrmené tele, že ho zase má doma živého a zdravého!*“

Poté nastupuje spirála emocí, pocity frustrace, nespravedlnosti, rozhořčení. Náhle není pro staršího bratra na nikom v domě nic pozitivního. A nás napadá, proč ten služebník v příběhu vlastně je, proč jej tam Ježíš přidal, když by frustrace staršího syna obešla jistě i bez něj? Jakou roli v postoji staršího syna hraje řeč služebníka? Tedy jakou roli

hrají informace, které svému pánovi podal, či forma, jak je podal? A není tu jistá podobnost mezi rozhovorem služebníka se starším synem rozhovorem hada s Evou, který známe z první biblické knihy?

Đábel v ráji rozbíjí vztahy manipulací. Neohrožuje nikoho násilím, ba dokonce ani příliš nelže a nevymýšlí si. Jen zručně žongluje s fakty. Opakem svobody není dle bible překvapivě jen násilné zotročení, ale i manipulativní jednání, která svobodnému jednání brání. Ve svobodě tak brání nejen faraon drtící Hebreje hrubou silou, ale i malý a nenápadný had, který správnými otázkami, předstíranou empatií a emotivním rozhořčením činí Evino rozhodování nesvobodným a závislým na jeho výkladu skutečnosti. Ptá se tak ženy soucitně: „*Jakže, Bůh vám zakázal jíst ze všech stromů v zahradě?*“ A dále pak ženu informuje: „*Bůh totiž ví, že v den, kdy z něho pojíte, otevřou se vám oči a budete jako Bůh.*“

Mám za to, že služebník v Ježíšově příběhu manipuluje starším bratrem obdobně. Nejde o to, že by vyloženě lhal. Všechny informace, které podává, jsou fakta. Jenže i s fakty se dá zručně manipulovat. Do služebníkova stručného shrnutí faktů se velmi nenápadně vetřel jeho postoj k celé věci. Neopomene zdůraznit, že zabitě tele bylo tučné a navrativší syn zdravý. Zdraví mladšího syna předloží dokonce jako příčinu otcovy aktivity a radosti. „*Vrátil se tvůj bratr, a tvůj otec dal zabít vykrmené tele, že ho zase má doma živého a zdravého*“, říká služebník konkrétně. A to je poněkud zavádějící shrnutí. O zdraví mladšího syna nebyla doposud v textu řeč, vzhledem k přestálému hladu a dalších útrapách se o něm dá dokonce pochybovat. Jakoby podprahovým sdělením byla informace, že mladšímu bratru nejen všechno projde, ale ještě kypí zdravím a vitalitou a všichni jsou z toho paf.

Důležité je také to, co služebník neříká a jaká fakta vynechává. Nepadne ani slovo o bratrovu hladu, o bratrovu pokání, o jeho žádosti o práci a jeho dobrovolném zařazení mezi námezdní dělníky. To poslední, pravda, už tváří v tvář otcově radosti nestačí mladší syn vyslovit, ale pokora, se kterou přišel, musela být všem zúčastněným zcela zřejmá.

Také otcovy myšlenky jsou služebníkem jaksi opomenuty. Otec se v textu raduje z toho, že syn takřikajíc vstal z mrtvých. „*Protože tento můj syn byl mrtev, a zase žije, ztratil se, a je nalezen*“, říká otec služebníkům.

To služebník ani slůvkem nezmníní, přestože je to ústřední část proslovu otce ke služebnictvu, kterým referuje o svých pohnutkách.

Je zarážející, kolik informací nám text o průběhu a okolnostech návratu mladšího syna poskytuje, a jak málo se jich objeví v řeči služebníka. Služebník toho musí vědět o hodně víc, než kolik toho staršímu bratru říká. Starší bratr neví naopak nic. A bohužel se toho ani mnoho nedozví, protože do místnosti s mladším bratrem nevstoupí a bavit se s ním nebude. Starší bratr vnímá skutečnost skrze zprávy svého služebníka. A výsledkem je rozdělení, rozkol, nenávisť, ba rozpad i těch funkčních a láskyplných vztahů, které starší bratr má! Vždyť on je náhle v hádce i se svým milovaným otcem, jen proto, že jeho otec odmítá vidět věci tak jako on!!

Asi tušíte, jaký obraz současnosti ve mne situace staršího bratra vyvolává. Narážím na hluboce rozdělenou společnost a roli mediálních služebníků. Až příliš snadno přehlízíme, jak a co nám říkají naši vlastní mediální služebníci, a to dokonce i ti veřejnoprávní (např. ČT, ve které je adorován reportér, který s lidmi nemluví). Měli bychom se po tom ptát, a měli bychom se ptát právě těch svých. Protože manipulovat s fakty se dá velmi zručně i bez lhaní. Stačí něco říct a něco ne. Tu přidat zavádějící přívlastek. A výsledkem je situace, kdy odmítáme mluvit a naslouchat lidem, klidně vlastním bratrům, odmítáme je bratry nazývat, ba nedokážeme s nimi být pod jednou střechou a raději stojíme na ulici, nejlépe s transparentem v ruce.

I do této situace přichází v našich životech otec. On je ostatně tím, kdo má v Ježíšově podobenství poslední slovo. Nabádá nás k pochopení. Ujišťuje nás o naší vlastní hodnotě, ale zároveň relativizuje zavádějící tón služebníků. „*Máme proč se radovat,*“ domlouvá svému staršímu synovi přede dveřmi, „*poněvadž tento tvůj bratr byl mrtev, a zase žije, ztratil se, a je nalezen.*“ Dá starší bratr na otcovu výzvu? A vstoupí dovnitř, aby byl se svým bratrem? Nebo zůstane venku se služebníkem?

Mimochodem, zájmem služebníka i zájmem otce (!) by mohlo být, aby k setkání bratří nedošlo, resp. aby starší syn do hodovní síně nevstoupil. V případě služebníka je výhodné, aby s ním starší bratr zůstal takříkajíc na ulici. Bude-li vnímat skutečnost očima služebníka místo zrakem

vlastním, bude jej mít služebník v hrsti, dosáhne u něj ocenění a souručenství. Zůstat jeho interpretem reality. Zabrání-li služebník staršímu bratru v setkání s bratrem mladším, byť třeba vnitřně, může rozfoukávat jeho křivdy, strachy a frustrace. Může jej ovládat, může jím manipulovat.

Jenže i v případě otce by setkání obou bratří v hodovní síni mohlo být kontraproduktivní. Co až starší bratr uvidí rodinný prsten na ruce mladšího? A co až uzří ty drahé šaty, do kterých jej otec nechal obléknout? A co řekne na velikost té hostiny? Také snahou otce by vlastně mohlo být, aby starší syn nevstoupil do domu a vnímal skutečnost otcovým pohledem, aby blaženě přijal otcovu radost za svou a vrátil se na pole bez konfrontace s bratrem mladším.

Jenže snahou otce je přesný opak. Nabádá k setkání. Otec tuhle hru nehraje. Odmítá svým starším synem manipulovat a ovládat jej. Když se staršímu nechce vstoupit dovnitř, vyjde za ním a domlouvá mu. Chce, aby došlo k setkání, aby přestal starší bratr vnímat situaci zprostředkovaně. Proti dezinterpretacím nebojujeme dezinterpretacemi.

Otec volá po pochopení. Jeho cílem je smíření, ale odmítá k tomu volit manipulaci se skutečností, byť by to bylo dost možná mnohem snazší. Kdybychom volili opět příměr k současnosti, otec po nás chce, abychom přestali svět vidět a hodnotit zprostředkovaně. Abychom se zvedli, opustili své virtuální skupiny a vstupovali do světa; abychom se soustředili se na to, co je kolem nás, ať už to je, jaké je. A teprve tváří v tvář pravdě nás nabádá, abychom v sobě našli kousek pochopení, abychom se neděsili, ale radovali. Je příznačné, že zatímco rozhovor se služebníkem vede v podobenství k depresi, otec žije v tu chvíli radostí (!), a s nabídkou radosti přichází i za svým starším synem. To stojí za povšimnutí a vede to k otázkám. Kolik radosti a snahy o pochopení protistrany nalézáme v té či oné skupině shromážděné kolem toho kterého služebníka? A kolik chviliek je tam naopak plných zlosti a frustrace? *Máme proč se radovat*, říká Otec v dnešním Ježíšově podobenství. *Máme proč se radovat!*

Jak se zachová starší bratr? Ježíš nechává podobenství otevřené. Protože stejně jako otec nenutil mladšího syna v cizině k návratu, nepřikazuje

nyní ani bratru staršímu. Láska nestojí na příkazech a naše vztahy nemohou být bez vzájemné komunikace. Otec vychází, vítá, raduje se. Otec komunikuje, nabízí, otevírá oči. Nepřikazuje. Nenutí. Nepřekrucuje skutečnost. Bude jej mladší syn opět milovat a objeví v sobě lásku? Nebo mu bude vlastní otec primárně poskytovatelem výhod? A opustí starší bratr ulici, vejde za svým bratrem a objeví v sobě radost? Nebo bude vnímat realitu jen zprostředkovaně a praskne zvenčí dveřmi, aby se dál užíral? To záleží na každém z nich. Svoboda sebou přináší i špatná rozhodnutí. Ale jen ve svobodě můžeme opravdu objevovat a milovat druhého, a také být objevení a milováni takoví, jací jsme. Amen.

Modlitba: (Ambrožova ranní píseň)

Už svítá jasný bílý den. Já k Bohu v duchu pokorném se modlím: Tvá se vůle staň! Buď Ty má stráž, buď Ty můj Pán.

Ať na rtech nemám slovo zlé, a srdce záští prolezlé, ať nezotročí pohled můj. Když marnost láká, při mně stůj.

Ať přímost mého jednání přec tvrdosti se ubrání. Co tělo chce, to zlom a ztiš. Hlad, žízeň nebud' na obtíž.

Až potom slunce zapadne a tma se vkrade v soumrak dne, všech břemen svých a strachu prost zazpívám chválu za milost. Amen.

Další biblické čtení (kráceno): *I řekl Hospodin Bůh: „Není dobré, aby člověk byl sám. Učiním mu pomoc jemu rovnou.“ A Hospodin Bůh utvořil ... ženu a přivedl ji k němu. Proto opustí muž svého otce i matku a přilne ke své ženě a stanou se jedním tělem. Nejzchytralejší ze vši polní zvěře, kterou Hospodin Bůh učinil, byl had. Řekl ženě: „Jakže, Bůh vám zakázal jíst ze všech stromů v zahradě?“ Had ženu dále ujišťoval: „Bůh však ví, že v den, kdy z něho pojíte, otevrou se vám oči a budete jako Bůh znát dobré i zlé.“ Vzala tedy z jeho plodů a jedla, dala také svému muži, který byl s ní, a on též jedl. I ukryli se člověk a jeho žena před Hospodinem Bohem. (Bible, Genesis, 2. kapitola)*

Blaze muži, který se neřídí radami svévolníků, který nesesdává s posměvači, nýbrž si oblíbil Hospodinův zákon, nad jeho zákonem rozjímá ve dne i v noci. (Bible, Žalm 1)